27/10/2020

Μάχη Πίνδου – Ελαίας – Καλαμά (28 Οκτωβρίου – 13 Νοεμβρίου 1940)

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Μετά την κατάληψη της Αλβανίας τον Απρίλιο του 1939 από τη φασιστική Ιταλία, η στρατηγική κατάσταση στον ελληνικό χώρο ανατράπηκε. Το ελληνικό Γενικό Επιτελείο Στρατού αναγκάσθηκε να προβεί στην εκπόνηση ενός πρόσθετου πολεμικού σχεδίου, για να αντιμετωπιστούν δύο πλέον αντίπαλοι, η Ιταλία και η Βουλγαρία.

Βάσει του σχεδίου αυτού, τα Δ΄ και Ε΄ Σώματα Στρατού, με έδρες την Καβάλα και την Αλεξανδρούπολη αντίστοιχα, θα αντιμετώπιζαν τη βουλγαρική απειλή, ενώ την απειλή της Ιταλίας από την Αλβανία θα αντιμετώπιζε στο χώρο της Δυτικής

Μακεδονίας το Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας (ΤΣΔΜ) που είχε έδρα την Κοζάνη, με τα Β΄ και Γ΄ Σώματα Στρατού, με έδρες τη Λάρισα και τη Θεσσαλονίκη αντίστοιχα, και στο χώρο της Ηπείρου η ανεξάρτητη ενισχυμένη VIII Μεραρχία με έδρα τα Ιωάννινα. Στον ενδιάμεσο χώρο της Πίνδου, σαν σύνδεσμος των τμημάτων θεάτρων επιχειρήσεων Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου θα ενεργούσε, υπό το ΤΣΔΜ, το απόσπασμα Πίνδου με έδρα το Επταχώρι. Το Α΄ΣΣ θα παρέμενε αρχικά στην Αθήνα αφού στην εξεταζόμενη περίοδο, ο ελληνικός στρατός διέθετε συνολικά πέντε Διοικήσεις Σωμάτων Στρατού με δεκατέσσερις Μεραρχίες Πεζικού, μειωμένης συνθέσεως.

Από τις αρχές του 1940, η πολιτική της Ιταλίας, παρά τις προβλέψεις του «Συμφώνου Φιλίας, Συνδιαλλαγής και Δικαστικού Διακανονισμού», που συνδεόταν με την Ελλάδα από τις 23 Σεπτεμβρίου 1928 και με προβλεπόμενη ισχύ μέχρι τον Οκτώβριο του 1939, άρχισε να μεταστρέφεται και να λαμβάνει εχθρικό χαρακτήρα. Με συγκεκριμένες ενέργειες άρχισε να παραβιάζει συστηματικά την εδαφική κυριαρχία της Ελλάδος και να προσπαθεί να μειώσει το κύρος της. Η Ελλάδα μπροστά σ’ αυτή την εχθρική ιταλική προκλητικότητα, παρά την ψυχραιμία της και τις μετριοπαθείς προσπάθειές της να διασωθεί η ειρήνη, ήταν αποφασισμένη να υπερασπίσει, με όλα τα μέσα που διαθέτει, την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της χώρας. Γνώριζε ότι ήταν μόνη, καθώς το Βαλκανικό Σύμφωνο Ελλάδας – Γιουγκοσλαβίας – Τουρκίας – Ρουμανίας του 1934 δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση ενός Ελληνοϊταλικού πολέμου. Παρά τη δραματική διπλωματική απομόνωσή της, όταν στις 3 το πρωί της 28η Οκτωβρίου 1940 η Ιταλία δια του πρεσβευτή της στην Αθήνα Γκράτσι, της έθεσε το δίλημμα «Ταπείνωση ή Πόλεμος» δεν δίστασε και με ένα βροντερό **ΟΧΙ** το απέρριψε και εμπιστεύτηκε την τιμή της στους μαχητές της Ηπείρου, της Πίνδου και της Δυτικής Μακεδονίας.

Image not found or type unknown

157. Κεντρικό Μέτωπο - Χιονόδρομοι

Η αμυντική τοποθεσία Πίνδος – Ελαία – Καλαμάς ξεκινά από το Ιόνιο πέλαγος, όπου στηρίζει το ΝΔ πλευρό της, ακολουθεί την υδάτινη γραμμή του ποταμού Καλαμά μέχρι τις πηγές του στην περιοχή Ελαίας, με τα νώτα στηριγμένα στις Β και ΒΔ καταπτώσεις των ορέων Παραμυθιάς, Κουρέντων και Μιτσικελίου και στη συνέχεια στηρίζεται στις ΒΔ καταπτώσεις της Τύρφης (Γκαμήλα) και του Σμόλικα (Κλέφτης) για να καταλήξει στον ορεινό όγκο της Πίνδου, τον Γράμμο, που στηρίζει το ΒΑ πλευρό της. Η αμυντική αυτή τοποθεσία βρίσκεται 5-20 χιλιόμετρα μακριά από την Ελληνοαλβανική μεθόριο, μέσα στο Ελληνικό έδαφος. Έχει ανάπτυγμα 100 περίπου χιλιομέτρων σε ευθεία γραμμή επί συνόλου 240 χιλιομέτρων Ελληνοαλβανικής μεθορίου.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ:

Μάχη της Πίνδου (28 Οκτωβρίου – 13 Νοεμβρίου 1940)

Οι ελληνικές δυνάμεις που αμύνονταν στην Πίνδο ήταν το Απόσπασμα Πίνδου, υπό τον Συνταγματάρχη Πεζικού Κωνσταντίνο Δαβάκη. Το Απόσπασμα αποτελείτο από το 51ο Σύνταγμα Πεζικού, έναν λόχο προκαλύψεως, έναν ουλαμό Ιππικού, έναν λόχο Ημιονηγών, μια διμοιρία Διαβιβάσεων, μια ορειβατική πυροβολαρχία των 75χιλ. και έναν ουλαμό Πυροβολικού των 65 χιλ., συνολικής δύναμης περίπου 2.000 ανδρών. Αποστολή του ήταν η άμυνα στη γραμμή Σμόλικας –χωριό Μόλιστα – ύψωμα Καστάνιανης –χωριό Οξυά –ύψωμα Καταφύκι, με σκοπό την απαγόρευση των ορεινών διαβάσεων της Πίνδου που οδηγούσαν από τα δυτικά προς τα

ανατολικά και την εξασφάλιση συνδέσμου μεταξύ των ελληνικών τμημάτων που δρούσαν στην Ήπειρο και στη δυτική Μακεδονία. Οι Ιταλοί έναντι του Αποσπάσματος Πίνδου παρέταξαν την 3η Μεραρχία Αλπινιστών «Τζούλια», συνολικής δύναμης περίπου 10.800 ανδρών. Αποστολή της ήταν να κινηθεί διαμέσου των ορεινών διαβάσεων της Πίνδου προς το Μέτσοβο και να αποκόψει την οδό διαφυγής των ελληνικών τμημάτων της Ηπείρου προς τα ανατολικά.

Image not found or type unknown

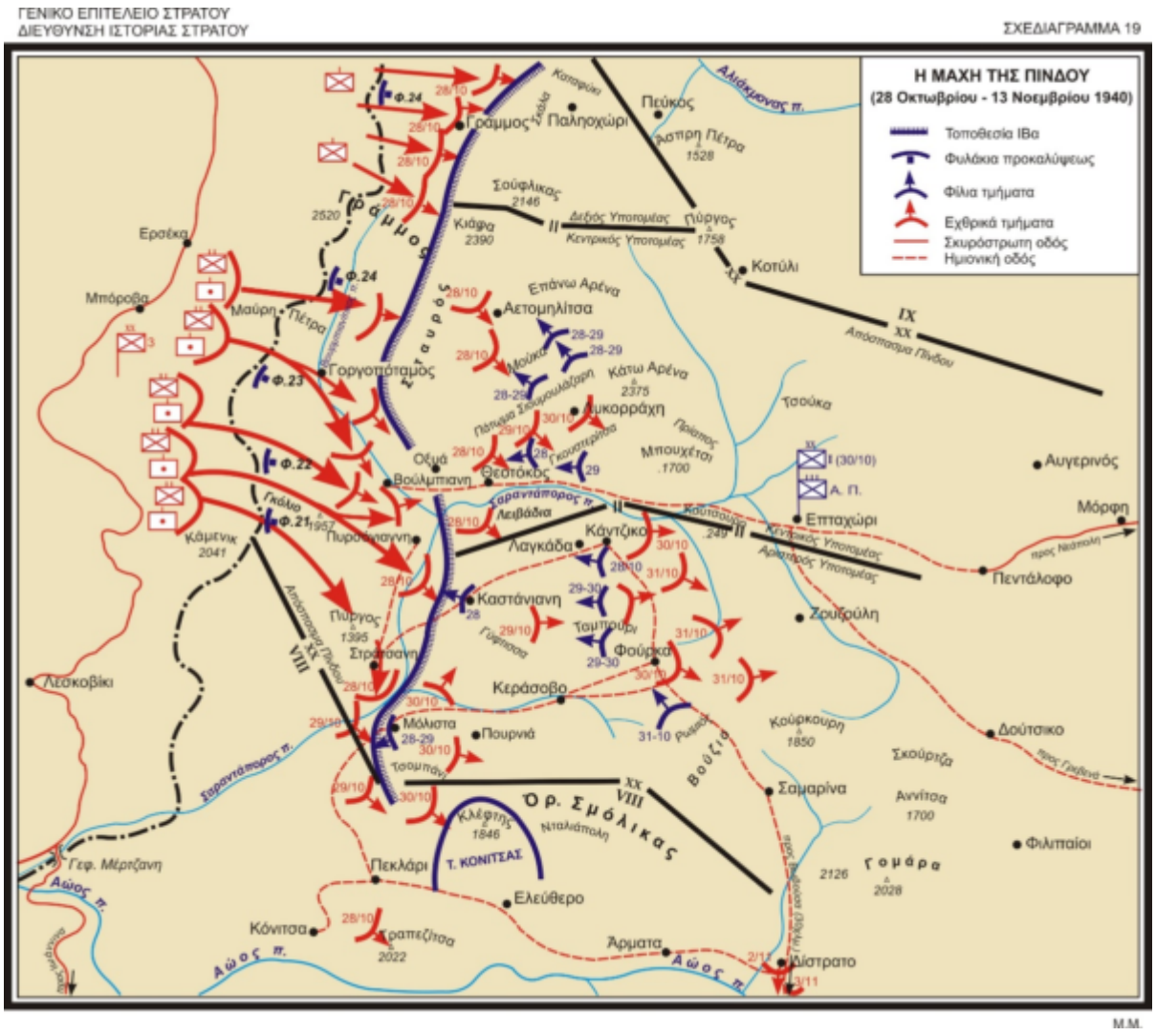

Η ιταλική επίθεση στην Πίνδο εκδηλώθηκε στις 05:00 της 28ης Οκτωβρίου 1940, με κύρια προσπάθεια στον κεντρικό τομέα της αμυντικής τοποθεσίας. Τα ελληνικά τμήματα στον τομέα αυτόν αναγκάστηκαν να συμπτυχθούν το απόγευμα στη γραμμή Πάτωμα-Μούκα-Επάνω Αρένα. Τα τμήματα στον αριστερό και δεξιό τομέα διατήρησαν τις θέσεις τους. Τις επόμενες δύο ημέρες, η ιταλική επίθεση

συνεχίστηκε με μεγαλύτερη σφοδρότητα. Το Απόσπασμα Πίνδου, μετά από σκληρό αγώνα, κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες και απέναντι σε έναν πολυπληθέστερο αντίπαλο, αναγκάστηκε να συμπτυχθεί στη γραμμή Σαμαρίνα-Κούτσουρο –Τσούκα. Το Γενικό Στρατηγείο, λόγω της δυσμενούς εξέλιξης των επιχειρήσεων στον τομέα της Πίνδου, διέταξε την Ι Μεραρχία να ενισχύσει την προσπάθεια του Αποσπάσματος Πίνδου. Η Μεραρχία προωθήθηκε στο Επταχώρι και αφού ανασυγκρότησε τα αμυνόμενα τμήματα ανέλαβε να εκτελέσει αντεπίθεση για την ανακατάληψη των εδαφών.

Την 1η Νοεμβρίου 07:30 Ω, εκδηλώθηκε η ελληνική αντεπίθεση εναντίον του αριστερού πλευρού της Μεραρχίας «Τζούλια». Μέχρι το βράδυ είχαν καταληφθεί τα χωριά Κάντζικο και Λυκορράχη. Η επιθετική ενέργεια ήταν περιορισμένη, κατάφερε όμως να σταθεροποιήσει το μέτωπο και να αναπτερώσει το ηθικό των ανδρών. Την επομένη οι αλπινιστές, αδιαφορώντας για την κάλυψη του αριστερού τους πλευρού, συνέχισαν την κίνηση τους προς νότο και κατέλαβαν τα χωριά Σαμαρίνα και Δίστρατο.

Στις 2 και 3 Νοεμβρίου η Ι Μεραρχία κατέλαβε το ύψωμα Ταμπούρι και το χωριό Φούρκα, αποκόπτοντας έτσι τα ιταλικά τμήματα που είχαν προελάσει νότια. Το απόγευμα της 3ης Νοεμβρίου η Ταξιαρχία Ιππικού, που είχε προωθηθεί, ανακατέλαβε τη Σαμαρίνα.

Από τις 4 έως 6 Νοεμβρίου η επίθεση της Ι Μεραρχίας, ενισχυόμενη πλέον και από τη Μεραρχία Ιππικού, συνεχίστηκε με μεγαλύτερη ακόμη ορμή. Η επίλεκτη «Τζούλια» είχε αρχίσει να υποχωρεί, ενώ ένα μεγάλο τμήμα της κινδύνευε να αποκοπεί στο Δίστρατο. Χρειάστηκε η επέμβαση της 47ης Μεραρχίας «Μπάρι», η οποία εξασφάλισε τις διαβάσεις του Σμόλικα, προκειμένου να διαφύγουν τα υπολείμματα της Μεραρχίας «Τζούλια». Τις επόμενες ημέρες οι Ιταλοί υποχώρησαν προς την Κόνιτσα. Η ελληνική προέλαση συνεχίστηκε μέχρι τις 13 Νοεμβρίου, οπότε ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση της αμυντικής γραμμής του τομέα της Πίνδου, από τον Σμόλικα μέχρι τον Γράμμο.

Η ελληνική νίκη στη μάχη της Πίνδου απέτρεψε τον κίνδυνο διαχωρισμού των ελληνικών δυνάμεων που βρίσκονταν στην Ήπειρο από εκείνες στη δυτική Μακεδονία. Παράλληλα, η νίκη αυτή εναντίον επίλεκτων μονάδων του Ιταλικού Στρατού συνέβαλε, αφενός, στην εξύψωση του ηθικού των Ελλήνων και, αφετέρου, επέδρασε δυσμενώς στο ηθικό του αντιπάλου. Θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα η συμβολή των κατοίκων της περιοχής στη μάχη της Πίνδου. Άνδρες και γυναίκες βοήθησαν με αυτοθυσία τα μαχόμενα ελληνικά τμήματα, μεταφέροντας πυρομαχικά, τρόφιμα και άλλα εφόδια στην πρώτη γραμμή του μετώπου.

Οι απώλειες των ελληνικών δυνάμεων κατά τη μάχη της Πίνδου ήταν σημαντικές τόσο σε νεκρούς όσο και σε τραυματίες αξιωματικούς και οπλίτες.

Μάχη Ελαίας – Καλαμά (2-8 Νοεμβρίου 1940)

Στον τομέα της Ηπείρου, την άμυνα επί της ελληνοαλβανικής μεθορίου είχε αναλάβει η VIII Μεραρχία, κατάλληλα ενισχυμένη, υπό τον Υποστράτηγο Χαράλαμπο Κατσιμήτρο, συνολικής δυνάμεως 35.000 ανδρών. Αποστολή της Μεραρχίας ήταν η απαγόρευση των οδεύσεων που οδηγούσαν από την Ήπειρο προς την Αιτωλοακαρνανία και η κάλυψη του Θεάτρου Επιχειρήσεων Δυτικής Μακεδονίας από την κατεύθυνση Ιωάννινα –Μέτσοβο. Η VIII Μεραρχία θα έπρεπε να αναχαιτίσει την ιταλική προέλαση στην περιοχή Ελαίας –Καλαμά ή στην γραμμή του Άραχθου ποταμού. Για την εκπλήρωση της αποστολής, ο Κατσιμήτρος είχε κατανείμει τις δυνάμεις του σε τρείς κύριους τομείς: Νεγράδων, Καλαμά και Θεσπρωτίας.

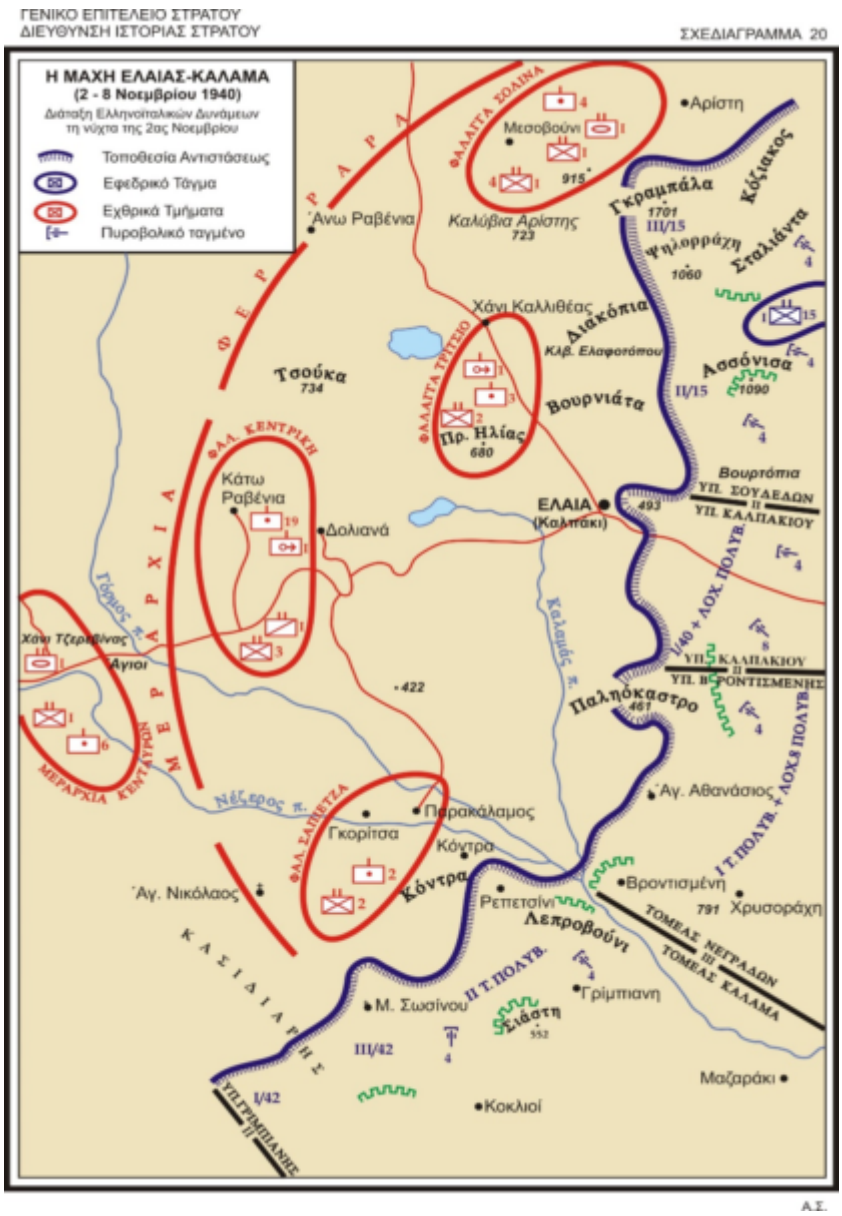

Image not found or type unknown

Έναντι των ελληνικών δυνάμεων στην Ήπειρο είχε αναπτυχθεί το 25ο Σώμα Στρατού Τσαμουριάς, υπό τον Στρατηγό Κάρλο Ρόσσι (Carlo Rossi). Στον τομέα Νεγράδων θα ενεργούσε η 23η Μεραρχία «Φερράρα» ενισχυμένη με άρματα μάχης της 131ης Τεθωρακισμένης «Κενταύρων». Στον τομέα Καλαμά θα ενεργούσε η 51η Μεραρχία «Σιένα» και στον τομέα Θεσπρωτίας θα ενεργούσε η Μεραρχία Ιππικού, ενισχυμένη με μονάδες πεζικού και πυροβολικού. Η συνολική δύναμη του ιταλικού Σώματος Στρατού υπολογιζόταν σε περίπου 42.000 άνδρες. Το ιταλικό σχέδιο επιχειρήσεων προέβλεπε κατά τις πρώτες τέσσερις ημέρες την κατάληψη του κόμβου Ελαίας, με μετωπική επίθεση, από τις Μεραρχίες της κυρίας προσπάθειας, «Φερράρα» και «Κενταύρων», εναντίον του τομέα Νεγράδων. Την επιθετική

προσπάθεια θα υποστήριζε η Μεραρχία «Σιένα» η οποία θα ενεργούσε στη γενική κατεύθυνση Δελβίνο-Φιλιάτες και στη συνέχεια θα προέλαυνε προς τα Ιωάννινα. Στον τομέα Θεσπρωτίας η Μεραρχία Ιππικού θα προέλαυνε στον παραλιακό άξονα Κονίπολη-Ηγουμενίτσα-Πρέβεζα. Η όλη προσπάθεια θα υποστηριζόταν από ισχυρές αεροπορικές δυνάμεις.

Στις 28 05:30Ω Οκτωβρίου 1940, οι ιταλικές δυνάμεις εξαπέλυσαν επίθεση σε ολόκληρο το μέτωπο της Ηπείρου. Τα ελληνικά τμήματα προκαλύψεως, αφού προέβαλαν σθεναρή αντίσταση, άρχισαν να συμπτύσσονται προς τις καθορισμένες θέσεις, επιβραδύνοντας τον εχθρό σύμφωνα με το σχέδιο. Η σύμπτυξη διήρκησε δύο ημέρες, ώσπου τα τμήματα προκαλύψεως εγκαταστάθηκαν στην κύρια αμυντική τοποθεσία Καλαμά-Ελαία-Γκράμπάλα-Ύψωμα Κλέφτης.

Στις 2 09:00Ω Νοεμβρίου, ξεκίνησε η κύρια επίθεση των Ιταλών κατά της τοποθεσίας Ελαίας-Καλαμά. Μέχρι το μεσημέρι, οι Ιταλοί περιορίστηκαν σε αεροπορικούς βομβαρδισμούς και σε βολές πυροβολικού. Στις 15:00Ω, η Μεραρχία «Φερράρα» εκτόξευσε την κύρια επίθεση της στην τοποθεσία Ελαία, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Τα εύστοχα πυρά του ελληνικού πυροβολικού προκάλεσαν σοβαρές απώλειες στην ιταλική Μεραρχία.

Στις 3 Νοεμβρίου, η ιταλική επίθεση ξεκίνησε πάλι με βολές πυροβολικού και συνεχίστηκε με αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Η ιταλική Αεροπορία βομβάρδισε κυρίως στον τομέα Νεγράδων. Στις 16:00 οι Ιταλοί εξαπέλυσαν νέα επίθεση κατά του λόφου Καλπακίου με άρματα μάχης πλαισιωμένα από μοτοσικλετιστές. Τα ελληνικά τμήματα, με τη βοήθεια του πυροβολικού και των αντιαρματικών κωλυμάτων, παρόλο που αντιμετώπιζαν τεθωρακισμένα πρώτη φορά, κατάφεραν να αποκρούσουν την ιταλική επίθεση, διατηρώντας ακέραιες τις θέσεις τους. Στις 4 Νοεμβρίου οι Ιταλοί περιορίστηκαν σε αεροπορικούς βομβαρδισμούς και βολές πυροβολικού σε ολόκληρο το μέτωπο και ταυτόχρονα προετοίμασαν τις δυνάμεις τους για γενική επίθεση των επομένη.

Στις 5 14:30Ω Νοεμβρίου, οι Ιταλοί, με μεγάλες δυνάμεις πεζικού και άρματα μάχης, εξαπέλυσαν τη γενική τους επίθεση, με την υποστήριξη της αεροπορίας και του πυροβολικού. Τα ελληνικά τμήματα, παρά τη σφοδρότητα της εχθρικής επίθεσης, κατάφεραν να αποκρούσουν τους Ιταλούς και να τους προκαλέσουν σοβαρές απώλειες.

Η ιταλική επίθεση συνεχίστηκε μέχρι τις 8 Νοεμβρίου, κυρίως κατά της τοποθεσίας Ελαίας, χωρίς όμως να επιφέρει κανένα αποτέλεσμα. Από τις 9 Νοεμβρίου οι Ιταλοί στον τομέα Νεγράδων μετέπεσαν σε κατάσταση άμυνας, ενώ στον τομέα Θεσπρωτίας άρχισαν να συμπτύσσονται.

Οι απώλειες της VIII Μεραρχίας για το διάστημα από 1 έως 5 Νοεμβρίου ανήλθαν σε 3 αξιωματικούς και 57 οπλίτες νεκρούς και σε 5 αξιωματικούς και 203 οπλίτες τραυματίες.

Η VIII Μεραρχία κατάφερε, μετά από 12ήμερο ουσιαστικά αμυντικό αγώνα στην Ήπειρο, να συγκρατήσει προ της τοποθεσίας Ελαίας – Καλαμά το 25ο ιταλικό Σώμα Στρατού. Προκάλεσε τόσες φθορές, ηθικές και υλικές, στις επίλεκτες ιταλικές μεραρχίες, που τις ανάγκασε να αναστείλουν τις επιθετικές επιχειρήσεις και να μεταπέσουν σε κατάσταση άμυνας εν αναμονή ενισχύσεων.

Image not found or type unknown

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αίτια και αφορμαί Ελληνο-Ιταλικού Πολέμου 1940-1941. Ανατύπωση 1988, Αθήνα, 1959.
- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941: Η Ιταλική Εισβολή (28 Οκτωβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου 1940), Αθήνα, 1960.
- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος: Ελληνική Αντεπίθεση (Νοέμβριος 1940-Ιανουάριος 1941), Αθήνα, 1966.
- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος: Χειμεριναί Επιχειρήσεις-Ιταλική Επίθεσις Μαρτίου (7 Ιανουαρίου – 26 Μαρτίου 1941), Αθήνα, 1966.
- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Η προς Πόλεμο Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940, Αθήνα, 1969.
- ΓΕΣ/ΔΙΣ, Επίτομη Ιστορία του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού Πολέμου 1940 – 1941 (Επιχειρήσεις Στρατού Ξηράς), Αθήνα, 1985.

ΠΗΓΗ: ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ